

Model péče

a podpory pro pozůstalé

Úvod

Péčí a podporou pro pozůstalé rozumíme soubor informací, postupů a služeb nabízených a poskytovaných lidem, kteří prožili náhlou nebo očekávanou smrt blízkého člověka.

Cílem péče a podpory je pomoci pozůstalým zvládat emocionální a praktické výzvy spojené s úmrtím a přizpůsobit se nové realitě bez zesnulého. Tato péče a podpora může zahrnovat psychologickou, psychoterapeutickou a spirituální pomoc, poradenství nebo praktickou pomoc s organizací pohřbu a řešení právních a finančních záležitostí.

Podpoře pozůstalých dosud nebyla v ČR věnována dostatečná systémová pozornost. V současné době je poskytována různými subjekty (nemocnice, domovy pro seniory, hospice, specializovaní poskytovatelé pozůstalostní péče) a v rámci různých profesí (poradci pro pozůstalé, sociální pracovníci, lékaři, pracovníci v pohřebních službách apod.). Systém podpory nemá jednotnou strukturovanou podobu.

Cílem vytvoření tohoto modelu je systémové zajištění dostupnosti péče a podpory pro pozůstalé.

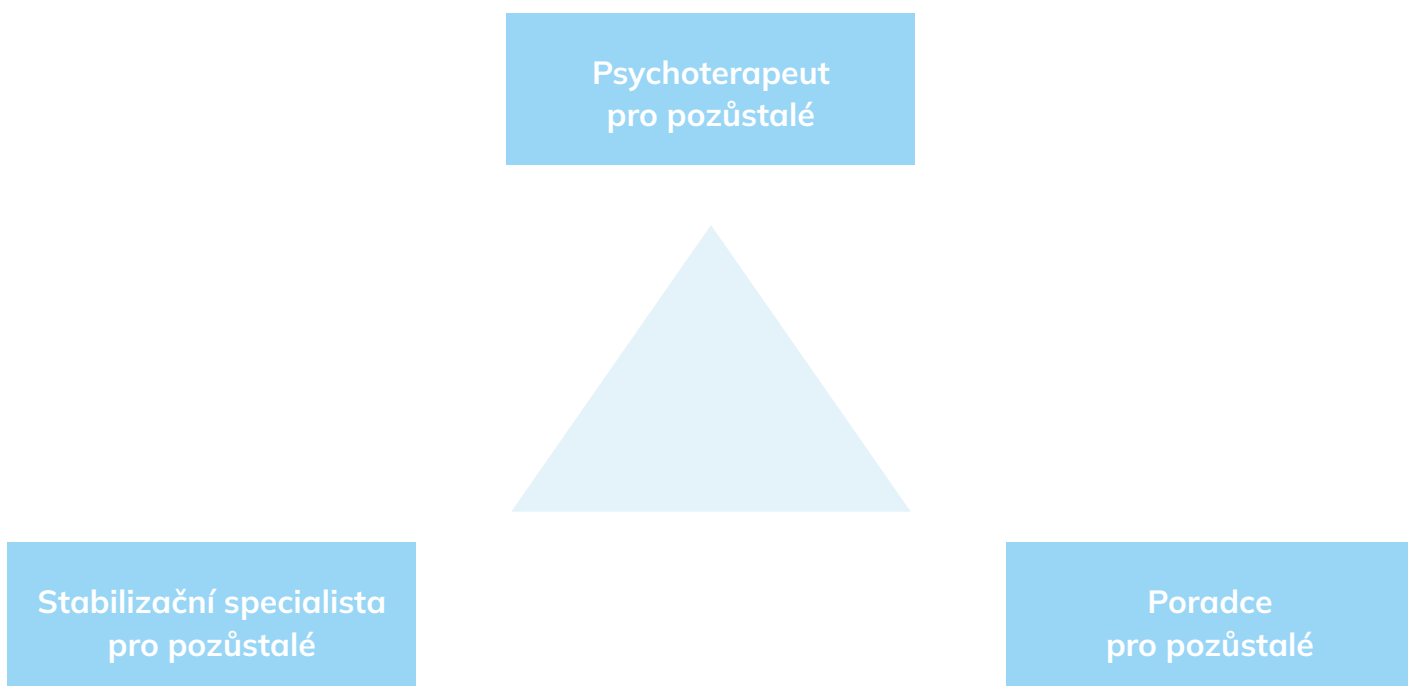
Systém podpory a péče pro pozůstalé je realizován na třech úrovních:

- specializované služby a poradny
- obecná péče a podpora pro pozůstalé
- prevence a podpora pro pozůstalé ve školách a v dětských kolektivech

A. SPECIALIZOVANÉ SLUŽBY A PORADNY

Specializovanými službami a poradnami pro pozůstalé rozumíme služby poskytované organizacemi, které pracují převážně s umírajícími a pozůstalými. Poskytují se standardně v rámci specializované paliativní péče (např. konziliární týmy paliativní péče, hospice), nebo výlučnými poskytovateli specializovaných služeb pro pozůstalé. Mohou zahrnovat také spirituální podporu.

Schéma 1: Úrovně odborné specializované pozůstalostní služby

Psychoterapeut pro pozůstalé – cílem jeho činnosti je integrace truchlení do funkčního života zejména u klientů s přidruženou zátěží (např. předchozí traumatizace, úmrtí s větším traumatickým potenciálem, selhávající přirozené copingové strategie, psychiatrické onemocnění apod.) nebo při komplikované rodinné situaci. Rozlišujeme dva druhy podpory a péče, a to individuální a skupinovou (např. skupiny pro pozůstalé děti či dospělé). Psychoterapeut má psychoterapeutický výcvik a výcvik v pozůstalostní péči v minimálním celkovém rozsahu 100 hodin.

Stabilizační specialista pro pozůstalé – cílem jeho činnosti je stabilizace v běžném životě. Specialista má minimálně vyšší odborné vzdělání humanitního nebo zdravotního směru a výcvik v krizové intervenci a absolvované kurzy se zaměřením na práci s truchlením v minimálním celkovém rozsahu 100 hodin.

Poradce pro pozůstalé nebo **sociální pracovník pracující s pozůstalými**. Cílem jeho činnosti je předávání praktických informací o nezbytných krocích po úmrtí blízkého člověka a poskytnutí základní psychosociální podpory a péče. Poradcem pro pozůstalé je pracovník, který absolvoval zkoušku pro poradce pro pozůstalé. Sociální pracovník může pracovat s pozůstalými, pokud absolvuje základní kurz krizové intervence a kurzy se zaměřením na práci s truchlením v minimálním celkovém rozsahu 24 hodin.

Další doplňkové služby, které mohou být poskytovány poradnami:

- svépomocné skupiny
- peer pracovníci – lidé s vlastní zkušeností se ztrátou, minimálně tři roky po ztrátě, na kterou jsou adaptováni. Spolupracují se specialistou pro pozůstalé nebo terapeutem. Cílem práce peera je emoční podpora a poradenství založené na sdílené zkušenosti.

- doplňkové aktivity pro pozůstalé (tábory, kurzy, praktická pomoc a asistence apod.)

Dlouhodobé cíle

- nabídka specializovaných služeb a poraden je dostupná všem pozůstalým v období truchlení
- budou stanoveny minimální požadavky na výcvik v pozůstalostní péči
- poskytovatelé specializované služby a poraden (obvykle hospice, konziliární paliativní týmy, výhradní poskytovatelé specializovaných služeb a poraden) poskytují služby stabilizačního specialisty pro pozůstalé a/nebo terapeuta pro pozůstalé a/nebo poradce pro pozůstalé a/nebo sociálního pracovníka pracujícího s pozůstalými
- pro jednotlivé pozice v rámci specializované pozůstalostní služby je dostupné financování z veřejných zdrojů
- pro osoby poskytující podporu pozůstalým je dostupná podpora externího pracovníka (například supervizora)
- vznikne etický kodex pro osoby poskytující podporu a pečující o pozůstalé

B. OBECNÁ PODPORA PRO POZŮSTALÉ

Podpora pro pozůstalé je potřeba všude tam, kde obvykle dochází k úmrtí, a proto každý zdravotník, osoby pracující v sociálních službách i další profesionálové znají potřeby pozůstalých v souvislosti s prožívanou ztrátou a dokáží základní podporu v této oblasti poskytnout; v případě potřeby mohou zprostředkovat nabídku specializovaných služeb.

Dlouhodobé cíle

- pracovníci ve zdravotnictví a sociálních službách jsou vzděláni v tématu péče a podpory pro pozůstalé (sociální

pracovníci, zdravotní sestry, lékaři, psychologové apod.)

- pracovníci pohřebních služeb mají povědomí o potřebách pozůstalých po ztrátě
- další profese, které při výkonu své práce přicházejí do kontaktu s pozůstalými (např. policie, hasiči, armáda, duchovní), mají k dispozici praktické informační materiály a mají možnost se zúčastnit kurzů zaměřených na téma ztráty

C. PREVENCE VE ŠKOLÁCH A EDUKACE

Téma smrti ve vztahu k dětem a dospívajícím je velmi úzce spojeno s tématem ztráty obecně. Východiskem může být vývojová psychologie: děti a dospívající v průběhu života prochází různými očekávanými ztrátami a vytváří si copingové mechanismy, díky kterým si osvojují dovednosti a kompetence při setkání se ztrátou a úmrtím. Je třeba zvyšovat znalostní, dovednostní i emoční kompetence dětí ve vzdělávacím procesu v návaznosti na rámcový vzdělávací program – tak, aby téma ztráty a smrti bylo součástí rozvoje soft skills (např. v třídnických hodinách a následně v rámci preventivních programů škol).

Cílem edukace o tématu smrti ve školním prostředí (respektive v jakémkoli skupinovém vzdělávacím systému) je zapojit preventivní vzdělávací a výchovné aktivity na třech úrovních:

- primární
- sekundární
- terciární

Konkrétně hovoříme o mateřských školách, základních i středních školách, dětských skupinách a dětských kolektivech. Souběžně s posílením edukace v rámci školního systému je třeba osvětově pracovat s veřejností a rodiči, aby se zvyšovalo povědomí o tématu ztráty a smrti s ohledem na věk dětí.

Dlouhodobé cíle

- pracovníci ve školství (pedagogové, školní metodici prevence, školní psychologové apod.) umí pracovat s tématem péče o pozůstalé a tématem ztráty – dokáží s dětmi a dospívajícími vhodnou formou téma ztráty otevřít
- zařazení do vzdělávacího systému na pedagogických školách (středních i vysokých)
- kurzy pro pracovníky ve školství
- umírání, podpora pozůstalým a téma ztráty jsou zahrnuty mezi témata primární prevence na školách. Školní metodici primární prevence umí s tématem pracovat a mají na tuto činnost alokovanou časovou kapacitu
- školy mají krizové plány v případě úmrtí a zajištěnou spolupráci s poskytovateli péče o pozůstalé v případě potřeby intervence po úmrtí
- pro pracovníky ve školách (pedagogičtí pracovníci a pracovníci poradenského pracoviště školy) je dostupná interní a externí podpora pro zvládání náročných situací (např. supervizor, terapeut)
- pro laickou i odbornou veřejnost jsou dostupné vzdělávací kurzy na téma pozůstalostní péče a ztráta